

OPTYMALNE KSZTAŁTOWANIE PRZEKROJÓW DWUKOMOROWYCH

TERESA GIB CZ YŃ S K A, PIOTR B E R E Z A, (RZESZÓW)
VINCENZO F R A N C I O S I (NEAPOL)

W pracy przedstawiono optymalizację ze względu na ciężar dźwigara, o przekroju dwukomorowym, poddanego zginaniu ze skręcaniem. Przeprowadzono analizę porównawczą otrzymanych wymiarów przekroju z optymalnymi wymiarami przekroju skrzynkowego obciążonego takim samym układem uogólnionych sił.

1. WSTĘP

Jednym z wielu możliwych rozwiązań konstrukcyjnych belek są belki wieloskrzynkowe. Wyznaczenie wartości naprężeń działających w ściankach przekroju wielokomorowego wymaga żmudnych obliczeń, zwłaszcza w przypadku obciążeń złożonych. Przekroje takie są układami statycznie niewyznaczalnymi, przy czym liczba poszukiwanych wielkości hiperstatycznych zależy od liczby komór.

Metody rozwiązywania tego typu przekrojów omówiono w pracach [3,4 i 5]. Ponadto w pracy [1] wyznaczono maksymalne obciążenia dla przekrojów o danych parametrach geometrycznych, tak dla zakresu sprężystego jak i dla zakresu plastycznego. Brano pod uwagę jedynie warunek wytrzymałości, nie uwzględniając warunków stateczności lokalnej poszczególnych ścianek.

W praktyce inżynierskiej obciążenia konstrukcji są najczęściej znane, a przedmiotem poszukiwań są wielkości geometryczne charakteryzujące daną konstrukcję. W przypadku przekroju wielokomorowego racjonalny dobór parametrów geometrycznych wymaga wielokrotnego powtarzania obliczeń. W związku z tym opracowano metodę optymalnego

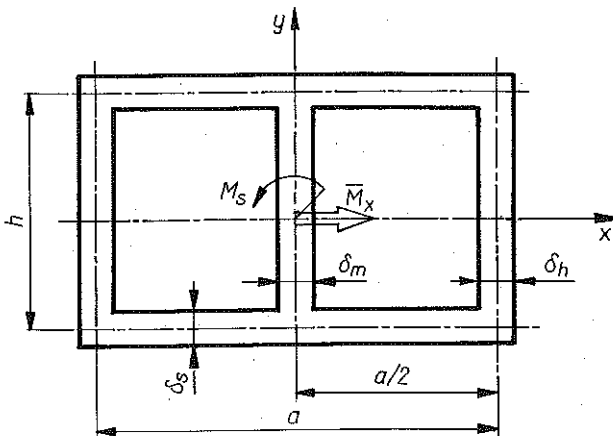
kształtowania przekroju ze względu na minimum jego pola powierzchni. W rozważaniach wzięto pod uwagę przekrój dwukomorowy, który można traktować jako przypadek graniczny dla przekrojów o większej liczbie komór. Jako obciążenie przyjęto moment zginający i moment skręcający.

2. SFORMUŁOWANIE FUNKCJI CELU I WARUNKÓW OGRANICZAJĄCYCH

W rozważaniach przyjmiemy model przekroju i obciążeń przedstawiony na rys.1, gdzie h oznacza wysokość przekroju, a – szerokość przekroju, δ_h – grubość środnika zewnętrznego, δ_s – grubość pasa, δ_m – grubość środnika wewnętrznego, M_x – moment zginający oraz M_s – moment skręcający. Jak wspomniano we wstępie, jako funkcję celu przyjmujemy pole powierzchni przekroju F

$$(2.1) \quad F = F(a, h, \delta_h, \delta_s, \delta_m) = 2(a\delta_s + h\delta_h) + h\delta_m$$

z dokładnością do małej drugiego rzędu $\delta_s\delta_m$.

Rys. 1

Wprowadzamy dodatkowo następujące wielkości bezwymiarowe charakteryzujące przekrój:

$$(2.2) \quad \gamma = \frac{a}{h}, \quad \beta = \frac{\delta_s}{h}, \quad \delta = \frac{h\delta_h}{a\delta_s}, \quad \xi = \frac{h\delta_m}{2a\delta_s}$$

Zgodnie z oznaczeniami (2.2) funkcja celu przyjmie następującą postać:

$$(2.3) \quad F = F(h, \beta, \gamma, \delta, \xi) = 2h^2(1 + \delta + \xi)\beta\gamma$$

Przekrój winien spełniać warunki wytrzymałości, a ponadto ze względu na to, że ścianki są cienkościenne, winny być zachowane warunki stateczności lokalnej. Warunki te stanowiąc będą ograniczenia w zadaniu optymalizacji funkcji F . Warunki te są następujące:

$$(2.4) \quad \frac{1}{\sigma_0^2} (\sigma_s^2 + 3\tau_s^2) \leq 1,$$

$$(2.5) \quad \frac{1}{\sigma_0^2} (\sigma_h^2 + 3\tau_h^2) \leq 1,$$

$$(2.6) \quad \frac{\sigma_s}{\sigma_{ks}} + \left[\frac{\tau_s}{\tau_{ks}} \right]^2 \leq 1,$$

$$(2.7) \quad \left[\frac{\sigma_h}{\sigma_{kh}} \right]^2 + \left[\frac{\tau_h}{\tau_{kh}} \right]^2 \leq 1,$$

$$(2.8) \quad \frac{\sigma_h}{\sigma_{km}} \leq 1.$$

Nierówności (2.4) i (2.6) przedstawiają odpowiednio warunki wytrzymałości i stateczności pasa; nierówności (2.5) i (2.7) warunki wytrzymałości i stateczności środka zewnętrznego, natomiast nierówność (2.8) - warunek stateczności środka wewnętrznego. W środku tym naprężenia ścinające są równe zero, wobec czego na skutek spełnienia warunku (2.5), warunek wytrzymałości będzie dla tego środka również spełniony. W nierównościach (2.4) - (2.8) przez σ_s , σ_h oznaczono maksymalne naprężenia normalne występujące odpowiednio w pasie i środku, σ_0 oznacza dopuszczalne naprężenia zginające, σ_{ks} , σ_{kh} i σ_{km} - krytyczną wartość naprężeń normalnych odpowiednio dla ściskanego pasa i zginanych środków zewnętrznego i wewnętrznego oraz τ_{ks} i τ_{kh} - krytyczną wartość naprężeń stycznych dla pasa i środka.

Maksymalne naprężenia normalne dla pasa i środka wyznaczamy odpowiednio ze wzorów

$$(2.9) \quad \sigma_s = \frac{M_x(h + \delta_s)}{2J_x} \quad \sigma_h = \frac{M_x(h - \delta_s)}{2J_x}.$$

Do dalszych obliczeń, biorąc pod uwagę niewielką różnicę między σ_s i σ_h , przyjmujemy przybliżoną wartość naprężeń normalnych jako jednakową dla pasa i środka, i równą

$$(2.10) \quad \sigma_s = \frac{M_x h}{2J_x} = \frac{M_x}{W_x},$$

gdzie

$$(2.11) \quad W_x = \frac{h^3}{3} (3 + \delta + \xi) \beta \gamma .$$

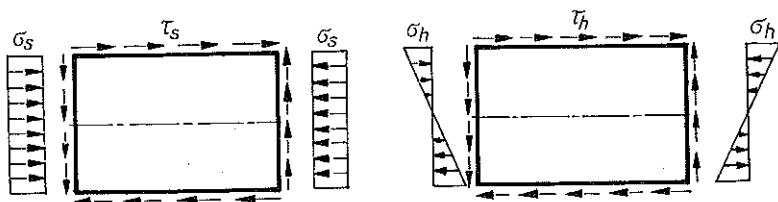
Naprężenia tnące, pochodzące od momentu skręcającego M_s , wyznaczmy na podstawie wzorów Bredta odpowiednio dla pasa i środniaka [5]:

$$(2.12) \quad \tau_s = \frac{M_s}{W_s} ,$$

$$(2.13) \quad \tau_h = \frac{M_s}{W_h} ,$$

przy czym

$$(2.14) \quad W_s = 2h^3\beta\gamma , \quad W_h = 2h^3\beta\gamma^2\delta .$$

Rys. 2

Podczas wyznaczania naprężeń stycznych i normalnych pominięto naprężenia powstające na skutek deplanacji przekroju, tzn. naprężenia normalne pochodzące od bimomentu giętno-skrętnego oraz naprężenia styczne od momentu giętno-skrętnego, czyli założono skręcanie swobodne.

Pasy oraz środki potraktowano jako płyty swobodnie podparte na czterech brzegach, obciążone w sposób następujący: pas górny - siłami ściskającymi wzdłuż dwu krawędzi oraz siłami stycznymi, środek - momentem zginającym oraz siłami stycznymi. Obciążenie pasa i środniaka przedstawiono na rys.2.

Naprężenia krytyczne, w przypadku działania tylko jednego z obciążeń, wyznaczamy ze wzoru [6]:

dla pasa górnego

$$(2.15) \quad \sigma_{ks} = k_s D \left[\frac{2\delta_s}{a} \right]^2 = 4k_s D \left[\frac{\beta}{\gamma} \right]^2 ,$$

$$(2.16) \quad \tau_{ks} = k_{st}D \left[\frac{2\delta_s}{a} \right]^2 = 4k_{st}D \left[\frac{\beta}{\gamma} \right]^2 ;$$

dla średnika zewnętrznego

$$(2.17) \quad \sigma_{kh} = k_h D \left[\frac{\delta_h}{h} \right]^2 = k_h D (\beta\gamma\delta)^2 ,$$

$$(2.18) \quad \tau_{kh} = k_{ht}D \left[\frac{\delta_h}{h} \right]^2 = k_{ht}D (\beta\gamma\delta)^2 ;$$

dla średnika wewnętrznego

$$(2.19) \quad \sigma_{km} = k_h D \left[\frac{\delta_m}{h} \right]^2 = 4k_h D (\beta\gamma\xi)^2 ,$$

gdzie

$$D = \frac{\pi^2 E}{12(1-\nu^2)} ,$$

k_s, k_h, k_{st}, k_{ht} oznaczają odpowiednio współczynniki liczbowe zależne od ilorazu długości płyt do ich szerokości.

Ograniczenia (2.4)-(2.8), po uwzględnieniu związków (2.10)-(2.19) przyjmą następującą postać:

$$(2.20) \quad g_1 = \frac{1}{\sigma_0^2} \left[\frac{9M_x^2}{h^6\beta^2\gamma^2(3+\delta+\xi)^2} + \frac{3M_s^2}{4h^6\beta^2\gamma^2} \right] - x_1 = 0 ,$$

$$(2.21) \quad g_2 = \frac{1}{\sigma_0^2} \left[\frac{9M_x^2}{h^6\beta^2\gamma^2(3+\delta+\xi)^2} + \frac{3M_s^2}{4h^6\beta^2\gamma^4\delta^2} \right] - x_2 = 0 ,$$

$$(2.22) \quad g_3 = \frac{3M_x\gamma}{A_1 h^3 \beta^3 (3+\delta+\xi)} + \frac{M_s^2 \gamma^2}{4h^6 \beta^6 A_2^2} - x_3 = 0 ,$$

$$(2.23) \quad g_4 = \frac{9M_x^2}{B_1^2 h^6 (3+\delta+\xi)^2 \beta^6 \gamma^6 \delta^4} + \frac{M_s^2}{4B_2^2 h^6 \beta^6 \gamma^8 \delta^6} - x_4 = 0 ,$$

$$(2.24) \quad g_5 = \frac{3M_x}{4B_1 h^3 (3+\delta+\xi) \beta^3 \gamma^3 \xi^2} - x_5 = 0 ,$$

gdzie przez A_1, A_2, B_1, B_2 oznaczono następujące stałe:

$$(2.25) \quad A_1 = 4k_s D, \quad A_2 = 4k_{st} D, \quad B_1 = k_h D, \quad B_2 = k_{ht} D,$$

natomiast wielkości x_i ; $i = 1, 2, 3, 4, 5$ spełniają nierówność

$$(2.26) \quad 0 \leq x_i \leq 1.$$

Zauważmy, że ograniczenie g_1 (2.20) różni się od ograniczenia g_2 (2.21) jedynie iloczynem $(\gamma\delta)^2$ występującym w mianowniku drugiego składnika nierówności (2.21). Tak więc w przypadku gdy $\gamma\delta = 1$, ograniczenia g_1 i g_2 będą identyczne.

3. ROZWIĄZANIE PROBLEMU

Rozpatrzmy najpierw czyste zginanie, które stanowi przypadek graniczny w rozważanym układzie obciążeń. W przypadku czystego zginania, tzn. dla $M_s = 0$, ograniczenia (2.20) - (2.25) będą miały znacznie prostszą postać, przy czym wobec $\tau_s = \tau_h = 0$ (porównaj (2.4) i (2.5)) ograniczenia g_1 i g_2 zostaną zastąpione jednym:

$$(3.1) \quad g_1 = \frac{3M_x}{\sigma_0 h^3 \beta \gamma (3 + \delta + \xi)} - x_1 = 0 ,$$

$$(3.2) \quad g_2 = \frac{3M_x \gamma}{A_1 h^3 \beta^3 (3 + \delta + \xi)} - x_2 = 0 ,$$

$$(3.3) \quad g_3 = \frac{3M_x}{B_1 h^3 \beta^3 \gamma^3 \delta^2 (3 + \delta + \xi)} - x_3 = 0 ,$$

$$(3.4) \quad g_4 = \frac{3M_x}{4B_1 h^3 \beta^3 \gamma^3 \xi^2 (3 + \delta + \xi)} - x_4 = 0 .$$

Problem tak sformułowany można rozwiązać analitycznie. Z ograniczenia (3.1) obliczymy iloczyn

$$(3.5) \quad \beta \gamma = \frac{3M_x}{\sigma_0 x_1 h^3 (3 + \delta + \xi)} .$$

Wstawiając wyznaczoną wielkość do ograniczenia (3.3) uzyskać można wysokość przekroju h .

$$(3.6) \quad h = \frac{(3M_x)^{\frac{1}{3}} x_3^{\frac{1}{6}} B_1^{\frac{1}{6}} \delta^{\frac{1}{3}}}{\sigma_0^{\frac{1}{3}} x_1^{\frac{1}{2}} (3 + \delta + \xi)^{\frac{1}{3}}} .$$

Następnie wykorzystując ograniczenia (3.3) i (3.4) określimy wielkość ξ

$$(3.7) \quad \xi = \frac{\delta x_3}{2x_4} .$$

Wobec powyższego funkcję celu można przedstawić jako funkcję wielkości δ oraz x_1 , x_3 i x_4 :

$$(3.8) \quad F = C \frac{2x_4 + \delta(2x_4 + x_3)}{[6x_4 + \delta(2x_4 + x_3)]^{\frac{2}{3}} \delta^{\frac{1}{3}} x_4^{\frac{1}{3}} x_3^{\frac{1}{6}} x_1^{\frac{1}{2}}}.$$

Z kształtu funkcji F wynika, że infimum osiągnie dla $x_1 = 1$. Jeżeli założymy taki sam stopień zabezpieczenia przed utratą stateczności dla środka zewnętrznego i wewnętrznego, tzn. gdy przyjmiemy $x_3 = x_4$, również osiągnie ona minimum dla $x_3 = x_4 = 1$. Wzór określający pole powierzchni przekroju przyjmie więc postać:

$$(3.9) \quad F = C \frac{2 + 3\delta}{(6 + 3\delta)^{\frac{2}{3}} \delta^{\frac{1}{3}}}.$$

Problem został sprowadzony do minimalizacji funkcji bez ograniczeń. Ograniczenie (3.2) służyć będzie jedynie do wyznaczania wielkości γ .

Różniczkując funkcję F (3.9) względem δ i przyrównując do zera otrzymujemy wartość δ minimalizującą pole powierzchni przekroju

$$(3.10) \quad \delta = \frac{2}{3}.$$

Wstawiając wyznaczone zależności do ograniczenia (3.2) i przyjmując $x_2 = 1$ wyznaczymy

$$(3.11) \quad \gamma = \left[\frac{A_1}{B_1} \right]^{\frac{1}{4}} \left[\frac{1}{\delta} \right]^{\frac{1}{2}}.$$

Uwzględniając zależności (2.2) i (2.25) można przedstawić wzory określające wszystkie wymiary przekroju

$$(3.12) \quad h = \frac{\pi^{\frac{1}{3}}}{48^{\frac{1}{6}} \sigma_0^{\frac{1}{2}}} \left[\frac{Ek_h M_x}{1 - \nu^2} \right]^{\frac{1}{6}},$$

$$(3.13) \quad a = \frac{3^{\frac{1}{3}} \pi^{\frac{1}{3}}}{2^{\frac{1}{3}} \sigma_0^{\frac{1}{2}}} \left[\frac{k_s}{k_h} \right]^{\frac{1}{4}} \left[\frac{Ek_h M_x^2}{1 - \nu^2} \right]^{\frac{1}{6}},$$

$$(3.14) \quad \delta_h = \frac{6^{\frac{1}{9}}}{\pi^{\frac{2}{3}} k_h^{\frac{1}{3}}} \left[\frac{(1 - \nu^2) M_x}{E} \right]^{\frac{1}{3}},$$

$$(3.15) \quad \delta_s = \frac{3^{\frac{5}{6}}}{2^{\frac{2}{3}} \pi^{\frac{2}{3}} k_s^{\frac{1}{4}} k_h^{\frac{1}{2}}} \left[\frac{(1 - \nu^2) M_x}{E} \right]^{\frac{1}{3}},$$

$$(3.16) \quad \delta_m = \delta_h.$$

Przystępując do rozwiązania problemu przy obciążeniach złożonych wielkości x_i , $i = 1, 2, 3, 4, 5$ występujące w ograniczeniach (2.20) - (2.24) traktować będziemy jako odwrotności współczynników pewności i przyjmujemy, że są one równe jedności. Odpowiada to maksymalnemu wykorzystaniu materiału, co jest zgodne z zadaniem minimalizacji pola przekroju.

Jak wcześniej wspomniano, ograniczenia (2.20) i (2.21) będą identyczne gdy $\gamma\delta = 1$. Rozważmy więc dwa przypadki:

1. $\gamma\delta < 1$. Ograniczenie g_2 jest wówczas aktywne, natomiast g_1 nieistotne. W tym przypadku optymalizacja sprowadza się do minimalizacji funkcji celu przy ograniczeniach g_2, g_3, g_4 i g_5 .

2. $\gamma\delta \geq 1$. Ograniczenie g_1 jest aktywne, g_2 nieistotne, a więc w rozwiązaniu należy uwzględnić ograniczenia g_1, g_3, g_4 i g_5 .

Rozpatrzmy najpierw przypadek pierwszy. Wielkości wyznaczone dla tego przypadku oznaczymy indeksem I.

Dzieląc stronami równanie (2.21) przez (2.23) oraz odpowiednio przekształcając, otrzymamy

$$(3.17) \quad (\beta\gamma)_I = \left[\frac{\sigma_0}{B_1} \right]^{\frac{1}{2}} \frac{1}{\delta} \left[\frac{1 + (m_i \delta_1 b)^2}{1 + 3m_i^2 \delta_1^2} \right]^{\frac{1}{4}},$$

gdzie

$$(3.18) \quad b = \frac{B_1}{B_2}, \quad m_i = \frac{M_s}{6M_x}, \quad \delta_1 = \frac{3 + \delta + \xi}{\gamma \delta}.$$

Podstawiając wyrażenie (3.17) do (2.21) wyznaczmy wysokość przekroju.

$$(3.19) \quad (h)_I = \frac{(3M_x)^{\frac{1}{3}} B_1^{\frac{1}{6}} \delta^{\frac{1}{3}} (1 + 3m_i^2 \delta_1^2)^{\frac{1}{4}}}{\sigma_0^{\frac{1}{2}} (3 + \delta + \xi)^{\frac{1}{3}} [1 + (m_i \delta_1 b)^2]^{\frac{1}{12}}}.$$

Z ograniczenia (2.24), po uwzględnieniu (3.17) i (3.19), wyznaczmy wielkość ξ :

$$(3.20) \quad \xi = \frac{\delta}{2 [1 + (m_i \delta_1 b)^2]^{\frac{1}{4}}}.$$

Wielkości tej nie opatrujemy indeksem I gdyż jak się dalej okaże, w drugim przypadku ma ona taką samą postać. Jakkolwiek wyznaczono wielkość $\xi = \xi(\delta, \delta_1)$, aby nie komplikować i tak złożonego zapisu funkcji celu, przedstawimy ją w funkcji tej wielkości:

$$(3.21) \quad (F)_I = C \frac{(1 + \delta + \xi)(1 + 3m_i^2 \delta_1^2)^{\frac{1}{4}} [1 + (m_i \delta_1 b)^2]^{\frac{1}{12}}}{\delta^{\frac{1}{3}} (3 + \delta + \xi)^{\frac{2}{3}}}.$$

Pozostałe, niewykorzystane dotychczas ograniczenie g_3 (2.22), po uwzględnieniu wzorów (3.17), (3.18) i (3.19) można przedstawić w postaci

$$(3.22) \quad \frac{B_1(3 + \delta + \xi)^4}{A_1 [1 + (m_t \delta_1 b)^2]^{\frac{1}{2}} \delta^2 \delta_1^4} + \left[\frac{B_1}{A_2} \right]^2 \frac{m_t(3 + \delta + \xi)^{10}}{[1 + (m_t \delta_1 b)^2] \delta^4 \delta_1^8} - 1 = 0 .$$

Otrzymaliśmy zatem funkcję celu z dwiema zmiennymi decyzyjnymi δ i δ_1 (3.21) oraz jedno ograniczenie (3.22). Analogicznie postępujemy w przypadku drugim, tj. gdy $\gamma\delta \geq 1$. Kolejno wyprowadzane wzory przedstawiają się następująco:

$$(3.23) \quad (\beta\gamma)_{II} = \left[\frac{\sigma_0}{B_1} \right]^{\frac{1}{2}} \frac{1}{\delta} \left[\frac{1 + (m_t \delta_1 b)^2}{1 + 3m_t^2 \delta_1^2 (\gamma\delta)^2} \right]^{\frac{1}{4}} ,$$

$$(3.24) \quad (h)_{II} = \frac{(3M_x)^{\frac{1}{3}} B_1^{\frac{1}{3}} \delta^{\frac{1}{3}} [1 + 3m_t^2 \delta_1^2 (\gamma\delta)^2]^{\frac{1}{4}}}{\sigma_0^{\frac{1}{2}} (3 + \delta + \xi)^{\frac{1}{3}} [1 + (m_t \delta_1 b)^2]^{\frac{1}{12}}} ,$$

$$(3.25) \quad (F)_{II} = C \frac{(1 + \delta + \xi) [1 + 3m_t^2 \delta_1^2 (\gamma\delta)^2]^{\frac{1}{4}} [1 + (m_t \delta_1 b)^2]^{\frac{1}{12}}}{\delta^{\frac{1}{3}} (3 + \delta + \xi)^{\frac{2}{3}}} .$$

Zarówno ξ jak i ograniczenie g_3 są określone wzorami identycznymi jak dla przypadku pierwszego, tj. dla $\gamma\delta < 1$. Otrzymaliśmy jedynie nową postać funkcji celu.

Problem przekształcony do takiej postaci jest nadal złożony, daje się jednak rozwiązać numerycznie. W tym celu utworzono algorytm obliczeń, a następnie opracowano program komputerowy.

4. ALGORYTM OBLICZEŃ

Idea rozwiązania numerycznego przedstawia się następująco:

1. Wprowadzane przez operatora wielkości obciążenia, tj. wartości momentów M_s i M_x oraz oczekiwanej dokładności obliczeń N .
2. Przyjęcie początkowej (startowej) wartości δ , większej od oczekiwanej wartości optymalnej.
3. Dla określonej wartości δ wyliczenie δ_1 na podstawie ograniczenia (3.23).
4. Wyliczenie wielkości ξ ze wzoru (3.20).
5. Określenie iloczynu $\gamma\delta$ na podstawie wzoru (3.18).

6. Obliczenie wartości funkcji celu ze wzoru (3.21) lub (3.25) zależnie od wartości $\gamma\delta$.

7. Jeśli wartość funkcji celu jest mniejsza od dotychczas wyznaczonych, zostaje ona zapamiętana wraz z wielkościami δ , δ_1 , $\gamma\delta$ i ξ .

8. Zmniejszenie δ o krok s .

9. Jeśli $\delta < 0$, podstawienie za δ wartości δ odpowiadającej najmniejszej wartości funkcji celu z dotychczas wyznaczonych, powiększonej o krok s .

10. Dziesięciokrotne zmniejszenie kroku s .

11. Jeśli dokładność obliczeń jest mniejsza od przyjętej powrót do punktu nr 3.

12. Wyznaczenie wymiarów i pola powierzchni przekroju, po podaniu przez operatora wartości E , ν oraz σ_0 , z następujących zależności:

jeśli $\gamma\delta < 1$

$$(4.1) \quad h = \left[\frac{(1,6875)^{\frac{1}{6}} \delta^{\frac{2}{3}} B_1^{\frac{1}{3}} (12M_x^2 + M_s^2 \delta_1^2)^{\frac{1}{2}}}{\sigma_0 (3 + \delta + \xi)^{\frac{2}{3}} (36M_x^2 + M_s^2 \delta_1^2 b^2)^{\frac{1}{6}}} \right]^{\frac{1}{2}},$$

$$(4.2) \quad \beta\gamma = \left[\frac{\sigma_0}{B_1} \right]^{\frac{1}{2}} \frac{1}{\delta} \left[\frac{36M_x^2 + M_s^2 b^2 \delta_1^2}{36M_x^2 + 3M_s^2 \delta_1^2} \right]^{\frac{1}{4}};$$

jeśli $\gamma\delta \geq 1$

$$(4.3) \quad h = \left[\frac{(1,6875)^{\frac{1}{6}} \delta^{\frac{2}{3}} B_1^{\frac{1}{3}} [12M_x^2 + M_s^2 (3 + \delta + \xi)^2]^{\frac{1}{2}}}{\sigma_0 (3 + \delta + \xi)^{\frac{2}{3}} (36M_x^2 + M_s^2 \delta_1^2 b^2)^{\frac{1}{6}}} \right]^{\frac{1}{2}},$$

$$(4.4) \quad \beta\gamma = \left[\frac{\sigma_0}{B_1} \right]^{\frac{1}{2}} \frac{1}{\sigma} \left[\frac{36M_x^2 + M_s^2 b^2 \delta_1^2}{36M_x^2 + 3M_s^2 (3 + \delta + \xi)^2} \right]^{\frac{1}{4}}$$

oraz

$$(4.5) \quad a = \frac{(\gamma\delta)}{\delta} h,$$

$$(4.6) \quad \delta_s = \frac{(\beta\gamma)\delta}{(\gamma\delta)} h,$$

$$(4.7) \quad \delta_h = (\beta\gamma) \delta h,$$

$$(4.8) \quad \delta_m = 2 \xi \delta_s \frac{(\gamma\delta)}{\delta},$$

$$(4.9) \quad F = (2\delta_h + \delta_m)h + 2\delta_s a.$$

Optymalne wielkości bezwymiarowe γ , δ i ξ charakteryzujące proporcje przekroju nie zależą od rodzaju materiału (σ_0, E, ν) ani też od wartości momentów M_s i M_x , a jedynie od ich ilorazu M_s/M_x . Zależą też od współczynników A_1, A_2, B_1, B_2 (2.25), a zatem od współczynników wchodzących w skład wzorów określających stateczność pasa i środników. Określenie współczynnika β oraz wymiarów przekroju wymaga podania stałych materiałowych.

W programie zakłada się następujące wielkości stałe występujące we wzorach (2.15)-(2.19): $k_h = 24$, $k_{ht} = 5,37$, $k_s = 4$, $k_{st} = 5,37$. Wielkości te zostały dobrane [6] jak dla płyt o stosunku długości do szerokości równym nieskończoności, co z dobrym przybliżeniem odpowiada płytom tworzącym belkę bez uwzględnienia przepon lub żeber wzmacniających.

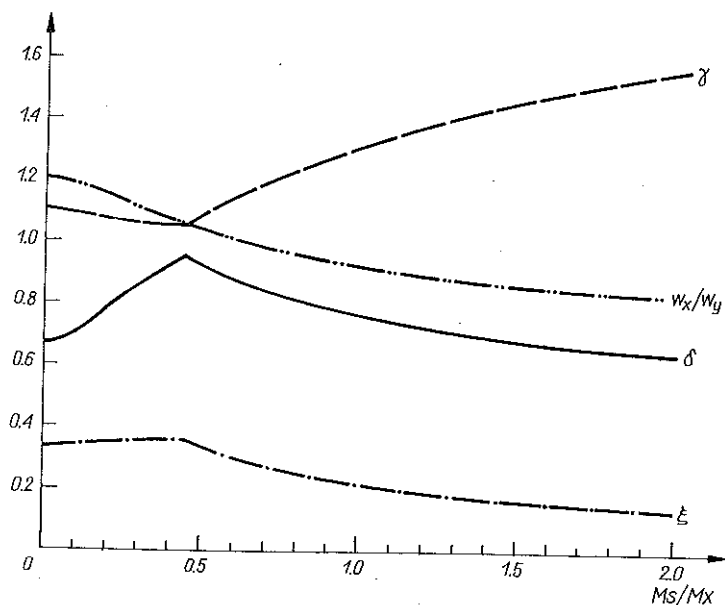
Podawana w p.1 dokładność dotyczy bezpośrednio dokładności obliczenia wartości δ . Dla podanej dokładności N , rzeczywista optymalna wartość δ_{opt} zawiera się w przedziale $\delta \pm 10^{-N}$. Na uwagę zasługuje fakt, że zmiana wprowadzonej dokładności obliczeń N dwukrotnie (np. $N = 2 \Rightarrow N = 4$) powoduje, że względu na kształt funkcji celu, tylko nieznaczną zmianę wielkości obliczonego w obu przypadkach pola powierzchni przekroju. Zmiana ta nie przekracza jednego procenta. Dlatego proponuje się przyjmować w obliczeniach dokładność $N = 3$, ponieważ jest ona w pełni wystarczająca.

5. ZAKOŃCZENIE

Na podstawie wyprowadzonych związków oraz opracowanego programu wyznaczono wielkości γ , δ , ξ oraz w_x/w_y dla przyjętego ilorazu M_s/M_x w przedziale $0 \leq M_s/M_x \leq 2$. Wyniki przedstawiono na wykresie.

Dla $M_s = 0$ (czyste zginanie) wszystkie wielkości są zgodne z wielkościami wyznaczonymi w sposób analityczny.

Na wykresie zaznacza się ostre załamanie występujące dla ilorazu $M_s/M_x = 0,4479$, dla którego iloczyn $\gamma\delta = 1$. A zatem dla $M_s/M_x \leq 0,4479$ obowiązuje przypadek pierwszy, tzn. $\gamma\delta \leq 1$, a dla $M_s/M_x > 0,4479$ obowiązuje przypadek drugi. Przypomnijmy, że dla przekroju skrzynkowego [2] również istniała graniczna wartość ilorazu M_s/M_x rozdzielająca dwa zakresy wartości iloczynu $\gamma\delta$.

Rys. 3

W celu porównania przekroju dwukomorowego z przekrojem skrzynkowym podamy pewne charakterystyczne cechy obu przekrojów w przypadku czystego zginania. Można stwierdzić, że w przypadku tym wyprowadzone wzory mają postać analogiczną do postaci wzorów określających optymalne parametry przekroju skrzynkowego [2]. Różnią się one jedynie wartościami współczynników. A zatem omawiany przekrój będą cechować inne proporcje niż przekrój skrzynkowy. Dla porównania odpowiednich cech obu przekrojów zestawiono wartości współczynników γ , δ , ξ w tabelicy 1. Obrazują one zmiany między proporcjami przekroju dwukomorowego w stosunku do skrzynkowego.

W celu porównania wymiarów przekroju skrzynkowego i dwukomorowego przedstawiamy w tabelicy 2 i tabelicy 3 wyniki obliczeń przeprowadzonych dla dwóch danych wartości momentu zginającego M_x oraz różnych wartości ilorazu M_s/M_x .

Jak wynika z wartości zestawionych w tabelicy 2 i 3, dla małych wielkości M_s/M_x korzystniejszym rozwiązaniem ze względu na minimum

Tablica 1.

przekrój	$\gamma = \frac{a}{h}$	$\delta = \frac{F_h}{F_g}$	$\xi = \frac{F_m}{2F_g}$	$\frac{w_x}{w_y}$
skrzynekowy	0,639	1,000	-	1,565
dwukomorowy	1,108	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{3}$	1,205

Tablica 2.

(tłusty druk dotyczy przekroju dwukomorowego) - dolne wartości $M_x = 400$ kNm,
 $\sigma_0 = 200$ MPa

$\frac{M_x}{M_c}$	0,000	0,123	0,174	0,200	0,510	0,842	1,100	1,520	2,330
δ	1,000	1,1086	1,1720	1,2017	1,4371	1,5365	1,4299	1,3219	1,2145
	0,6667	0,7248	0,7644	0,7848	0,9182	0,7975	0,7402	0,6812	0,6216
γ	0,6389	0,6262	0,6223	0,6214	0,6313	0,6508	0,6997	0,7565	0,8233
	1,1067	1,0875	1,0776	1,0734	1,0891	1,2539	1,3510	1,4680	1,6088
ξ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,3333	0,3446	0,3502	0,3525	0,3331	0,2416	0,2013	0,1612	0,1212
h	60,94	61,80	62,22	62,41	64,70	67,74	69,01	71,91	78,05
cm	53,24	54,88	56,05	56,67	63,01	66,58	69,93	75,70	86,51
a	38,94	38,70	38,72	38,78	40,85	44,08	48,29	54,40	64,26
cm	58,92	59,68	60,40	60,83	68,62	83,48	94,48	111,13	139,17
δ_h	4,04	4,32	4,52	4,62	5,65	6,46	6,84	7,38	8,25
mm	3,53	3,61	3,66	3,68	3,85	3,75	3,69	3,64	3,61
δ_g	6,32	6,23	6,19	6,18	6,22	6,46	6,84	7,38	8,25
mm	4,78	4,58	4,44	4,37	3,85	3,74	3,69	3,64	3,61
δ_m	-	-	-	-	-	-	-	-	-
mm	3,53	3,43	3,35	3,31	2,79	2,27	2,01	1,72	1,41
F	98,44	101,66	104,16	105,55	123,91	144,38	160,44	186,52	234,69
cm ²	112,70	113,04	113,45	113,71	118,79	127,50	135,42	149,00	174,98

Tablica 3.

(tłusty druk dotyczy przekroju dwukomorowego) - dolne wartości $M_x = 200$ kNm,
 $\sigma_0 = 150$ MPa

$\frac{M_s}{M_x}$	0,000	0,123	0,174	0,200	0,510	0,842	1,100	1,520	2,330
δ	1,0000	1,1086	1,1720	1,2017	1,4371	1,5365	1,4299	1,3219	1,2145
	0,6667	0,7248	0,7644	0,7848	0,9182	0,7975	0,7402	0,6812	0,6216
γ	0,6389	0,6262	0,6223	0,6214	0,6313	0,6508	0,6997	0,7565	0,8233
	1,1067	1,0875	1,0776	1,0743	1,0891	1,2539	1,3510	1,4680	1,6088
ξ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,3333	0,3446	0,3502	0,3525	0,3331	0,2416	0,2013	0,1612	0,1212
h	55,85	56,64	57,02	57,20	59,30	62,08	63,25	65,91	71,53
cm	48,80	50,30	51,37	51,94	57,75	61,02	64,09	69,38	79,28
a	35,68	35,47	35,49	35,54	37,43	40,40	44,26	49,86	58,89
cm	54,00	54,70	55,36	55,75	62,89	76,51	86,59	101,85	127,55
δ_h	3,21	3,43	3,58	3,66	4,48	5,12	5,43	5,86	6,54
mm	2,80	2,86	2,90	2,92	3,06	2,97	2,93	2,89	2,86
δ_g	5,02	4,94	4,92	4,91	4,94	5,12	5,43	5,86	6,54
mm	3,80	3,63	3,52	3,47	3,06	2,97	2,93	2,89	2,86
δ_m	-	-	-	-	-	-	-	-	-
mm	2,80	2,72	2,66	2,63	2,22	1,80	1,59	1,37	1,12
F	71,61	73,95	75,77	76,78	90,14	105,02	116,70	135,68	170,72
cm ²	81,98	82,23	82,52	82,72	86,55	92,75	98,50	108,39	127,28

pola powierzchni przekroju belki jest belka skrzynkowa. Dla większych wartości M_s/M_x lepsza okazuje się belka o przekroju dwukomorowym. Różne w obu przypadkach są też wymiary gabarytowe obu przekrojów. Porównanie cech obu przekrojów może być pomocne przy projektowaniu tego rodzaju belek, zwłaszcza w przypadku ograniczonych gabarytów.

LITERATURA CYTOWANA W TEKŚCIE

1. P. BELLI, M. BRIGANTE, V. FRANCIOSI, *Verifica allo stato limite ultimo per formazione di meccanismo nei ponti a travata con sezione retta sottile chiusa*, Costruzioni Metalliche, 3, 1981.

2. T. GIBCYŃSKA, *Zagadnienia optymalnego kształtowania przekrojów cienkościennych dźwigarów skrzynkowych*, Zesz. Nauk., 4, Kraków 1980.
3. V. FRANCIOSI, *Le travi con sezione a parete sottile pluriconnessa*, Università di Napoli, 1969.
4. V. FRANCIOSI, *Fondamenti di scienza delle costruzioni*, vol. 2, 3, Napoli 1978.
5. Ц.Н. Кан, Я.Г.Пановко, *Элементы строительной механики тонкостенных конструкций*, Оборонгиз, 1952.
6. S.P. TIMOSHENKO, J.M. GERE, *Teoria stateczności sprężystej*, Arkady, Warszawa 1963.

Резюме

ОПТИМАЛЬНОЕ ФОРМИРОВАНИЕ ДВУХКАМЕРНЫХ СЕЧЕНИЙ

В работе представлена оптимизация из-за веса несущей балки с двухкамерным сечением, подвергнутой изгибу со скручиванием. Проведен сравнительный анализ полученных размеров сечения с оптимальными размерами коробчатого сечения, нагруженного такой же самой системой обобщенных сил.

SUMMARY

OPTIMUM DESIGN OF DOUBLE - BOX - GIRDERS

Double-box-girders are subject to simultaneous bending and torsion; optimum design of such a structure with respect to its weight is considered, the results being compared with those concerning a single-box-girders.

POLITECHNIKA RZESZOWSKA
INSTYTUT BUDOWY MASZYN

Praca została złożona w Redakcji dnia 31 lipca 1989r.
